

Var det nödvändigt att skicka oss?

– I alla år har jag hört att det inte alls var nödvändigt för min mor att skicka iväg oss barn till Sverige. Jag har trott på det och varit fruktansvärt bitter.

Men nu har Toini Artell (bilden till höger) fått höra sin mor Esteri Artells version – de har aldrig kunnat tala om sådana saker med varandra,

ämnet har varit för känsligt och språkbarriären för hög.

– Så nu har jag lättare att försonas med mitt öde.

Sidorna 10-11.

Kungen blev glad för sin statyett

Kungen blev märkbart glad, ja nästan uppsluppen, när han fick ta emot en miniatyr av krigsbarnsstatyn som han invigde i Haparanda i fjol.

Konstnären själv Anna Jäämeri-Ruusuvuori (bilden) överlämnade den tunga bronspjäsen och eskorterades av en delegation från krigsbarnsförbunden i Finland och Sverige.

Men det var nära att vi inte hade fått några bildbevis på händelsen. Ett resolut ingripande av kungen räddade situationen.

Sidan 6.

Organisationsnummer: 878001-7862

Från redaktionen

Känner du att tidningen är ovanligt tjock? Tjugo sidor i stället för som vanligt sexton gör den extra fullmatad. Redaktionen hoppas naturligtvis att försöket – det är bara ett försök – ska bli uppskattat.

Det är vår förhoppning att även tryckkvaliteten ska vara bättre denna gång. Bilderna har inte varit tillfredsställande, och det har inte enbart varit fotoagrafernas fel.

Nästa nummer återgår dock till ordinarie format sexton sidor. En hel sommar ligger före nästa tidning och datorn får inte följa med på "semestern".

Det är redaktionens avsikt att ändra utseendet på förstasidan som ska få ett nytt "huvud". Men vi har inte enats om förslagen...

Riksmötet i Kungälv blev en varm och vänlig tillställning med ett nytt inlägg som blev mycket uppskattat: hur våra barn "drabbats" av krigsbarnstraumat – om de drabbats alls?

En sällsynthet i vår tidning är en intervju med en livslevande mor till ett krigsbarn. Esteri Artells berättelse om varför hon skickade iväg sina tre barn till Sverige blev en förlösande nyhet för dottern Toini som aldrig hade hört moderns egen version förut, bara andras mer eller mindre tillrättalagda tolkning.

En nyhet för många är också historien om de nära tusen barn från nordostligaste Norge, Kirkenes-området, som skickades till Sverige hösten 1945 för att under ett drygt halvår "äta upp sig". Vi känner igen många av deras erfarenheter. Den stora skillnaden var den relativt korta tiden de tillbringade i Sverige, och språksvårigheterna var inte lika stora som för oss finskspråkiga krigsbarn.

Personligen är jag glad att jag hann se utställningen "Krigsbarnsspår i Ovanåker" på Edsbyns museum innan den togs ner. Christer Faberstedt har lagt ned mycket tid och arbete på utställningen, som han har sparat "digitalt" – jag vet inte hur det går till. Grundmaterialet har han skänkt till museet, däribland de gamla brev och leksaker som de nya invånarna i hans gamla fosterhem hade bevarat, i hopp om att han någon gång skulle återvända. Och det gjorde han. Rötterna suger.

Kai Rosnell, chefredaktör
kai.rosnell@comhem.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i maj 2006..

I detta nummer: sidan

Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Tredje gången i Kungälv	4
Att vara barn till ett krigsbarn	5
Miniatyr till kungen	6
Blev igenkänd på rösten	7
Reijos lyckligaste tid	8-9
Järnringar och norsk hjälp	9
Esteri Artell berättar	10
Toini Artell berättar	11
Tyska soldaters barn bildar förening	12
Pliktlagens betydelse	13
Norska krigsbarn till Sverige	14-15
Pentti Andersson, fil dr	16
Debatt	17
Konferens i Reading, Göta Rosén död	18
Info RFK och lokalföreningarna	19
Krigsbarnsspår i Ovanåker	20

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr. per år. Tidningen ingår i priset.

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt utkommer i början av september (deadline 21 augusti), därefter början av december.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Porin Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. **Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.**

Meddela adressändring!

Redaktionen för MedlemsNytt:

Matts Imhagen, ansvarig utgivare, Lundmansg. 11 B, 761 45 Norrtälje. Tel: 0176-12029.

E-post: matts.imhagen@home.se

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Köllängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@comhem.se

Doris (Gui) Emanuelsson, Mjölnerbacken 15, 4 tr, 174 48 Sundbyberg. Tel: 08-7333187.

E-post: gui.sture@bredband.net

Pentti Käppi, Östra Skansg. 10, 413 02 Göteborg.

Tel: 031-291688. E-post: pentti.kappi@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Riksförbundets hemsida: www.krigsbarn.se

— Ordföranden har ordet: —

Norrtälje i maj 2006

När jag skriver det här är det dagen efter Riksförbundets årsmöte helgen 19-21 maj i Kungälv, Nordiska Folkhögskolan.

Vi var över 100 deltagare med gäster från Finland och Danmark.

Arrangemangen och stämningen var bara så bra som man kan önska sig. Vädrems makter lyckades inte med regn dämpa stämningen.

Tack för förtroendet att få leda Riksförbundet ytterligare ett år!

Tack till den gamla styrelsen för ett bra verksamhetsår och all den kompetens och hjälp som ni delat med er av.

Jag tror att den, delvis, nya styrelsen kommer att bidra med fortsatt arbetsglädje och trivsel. Vi ska dela med oss av varandras erfarenheter och kompetens för att komma fram till bra beslut.

Mer om årsmötet finner du längre bak i tidningen.

För mig var höjdpunkten när tre barn till krigsbarn på söndagen förde fram sina erfarenheter som krigsbarns barn. Det gav mig en tankeställare, hur har jag varit mot mina söner. Eftertanken som kom efter deras "vittnesbörd" gav mig en funderare över ett och annat. Det var nyttigt.

Det här bör bli en stående programpunkt vid kommande årsmöten, att barn, och möjligt även barnbarn, till krigsbarn berättar om sina erfarenheter att vara barn, barnbarn, till ett krigsbarn.

Skåneföreningen och föreningens nya ordförande, **Jean Cronstedt**, antog idén att ha med programpunkten även vid nästa års årsmöte, och bör även passa in i våra föreningar.

Låt de unga uppleva värdet av vår gemenskap, att vi kan prata med varandra om våra upplevelser. Och som det föreslogs, en förening för krigsbarnbarnen, de kan också ha behov av att dela med sig erfarenheter av att ha en förälder

som varit krigsbarn och allt vad det kan ha inneburit för deras del. Framtiden är vår genom våra barn och barnbarn.

Svenskfinska skolan i Stockholm bjöd in mig att tala med barn i högstadiet. Samtliga hade finskt påbrå. Skolan hade visat "Den bästa av mödrar" och nu ville man se och höra en som upplevt kriget. Jag besökte skolan vid två tillfällen. Det första var för åttondeklassare Några hade släktingar som varit krigsbarn eller veteraner .

Det blev helt tyst i klassen, jag började fundera på om de var artiga och väldisciplinerade men kom snart underfund med att jag hade en skara som lyssnade "med stora öron".

Andra besöket var inför elever i nionde klass. Intresset var lika stort, de satt som tända ljus, som en lärare uttryckte det efter lektionen.

Det här bekräftade mina erfarenheter att våra barns intresse för kriget och våra upplevelser är marginella. Däremot har generationen därefter ett stort intresse, vilket våra krigsveteraner också bekräftar.

Intresset för oss krigsbarn finns lite varstans. En släkting skickade tidningen Helsingen, Tidning för Helsingland, Nr. 15/06. På sista sidan är ett helsidesreportage om en utställning i Edsbyn, initierad av **Christer Faberstedt**. Närmare presentation om utställningen finns att läsa i detta nummer av MedlemsNytt.

När du får den här tidningen är det sommar med allt vad det innebär av avkoppling, förväntningar. Jag önskar Er alla en riktigt skön sommar med allt det positiva den för med sig.

Netta

Om kränkande behandling på barnhem

RFK har sänt en skrivelse till Socialdepartementet med följande lydelse:

Efter det uppmärksammade TV-reportaget Stulen barndom hösten 2005 tillsattes en utredning om missförhållandena på svenska barnhem från 1950 och framåt.

Under krigsåren 1941-45 och åren omedelbart därefter vistades cirka 10 000 finska krigsbarn på olika barnhem i Sverige, kortare eller längre tid. Många av dessa blev utsatta för kränkande behandling, liknande den som beskrevs i TV-reportaget, både av personal och andra barn, ja rent av grov misshandel och vanvård.

Riksförbundet Finska Krigsbarn i Sverige begär därför att

Socialdepartementet måtte utsträcka utredningen att

gälla också de barnhem, mer eller mindre tillfälliga, som härbärgerade finska barn under 1940-talet, samt att frågan om eventuellt skadestånd för dessa barn måtte utredas.

Inom Riksförbundet Finska Krigsbarn finns unik detaljerad kunskap om många av dessa missförhållanden.

Vi vet inte vad skrivelsen kan få för effekt.

Vi har kunskap om så gott som alla barnhem som tog emot finska barn, men vi känner inte till alla de fall av misshandel, kränkande behandling och övergrepp som har hänt, långt därifrån.

Många har tigit och lidit under alla dessa år. Vill du berätta om sådana händelser och vara med och driva de här frågorna – ta kontakt med ordföranden. Konfidentiell behandling utlovas.

Kai Rosnell

För tredje gången i Kungälv

Nordiska Folkhögskolan i Kungälv blev för tredje gången i Riksförbundets historia platsen för riksmötet. De fysiska och praktiska förutsättningarna kan knappast vara bättre. I en härlig grön miljö finns skolan väl samlad på en av de bohuslänska kullarna. Rum för övernattnings finns i bungalow-liknande byggnader runt de gemensamma mötes- och samvarolokalerna. Från matsalen har man en betagande utsikt över dalen med Bohus fästning.

Goteborgsföreningen hade organiserat mottagningen av deltagarna på ett förnämligt sätt. Programmet var välbalanserat i tid och omfattning, så deltagarna behövde inte jäkta eller rusa mellan aktiviteterna.

Brita Stenius-Aarniala.

Redan på fredagskvällen kom 30-talet deltagare från Finland, bland vilka fanns **Brita Stenius-Aarniala**, som gästade oss som det finska Centralförbundets nya ordförande. På lördagen anlände Danmarks finnebørnsförenings ordförande **Kai Palomäki-Schmidt** med hustru **Helga**. Med de svenska deltagarna från när och fjärran blev det slutligen 101 deltagare.

Nils Zanders (t v) och Pentti Käppi underhöll vid middagen.

Riitta Grundel-Koskinen och Miguel Odhner i talarstolen.

Riitta Grundel-Koskinens välkomsthälsning följdes av **Miguel Odhner**, kommunstyrelsens ordförande i Kungälv, som i sitt hälsningsanförande berättade att hans biologiska spanska pappa var okänd för honom tills han som vuxen sökte upp honom. Han kan på så sätt också förstå känslan av att ha sina rötter i ett annat land, något man har en plikt att vårda.

Finlands konsul i Göteborg, **Helena Lappalainen**, gjorde en kort tillbakablick på krigsbarnstransporterna och nämnde bl.a. vikten av att våra erfarenheter togs tillvara. Sedan följde en flaggceremoni där danska, finska och svenska flaggorna hissades till deltagarnas sång av respektive lands nationalhymn.

I all hast lyckades **Pentti Käppi** samla delar av Da Capo-kören, som

finns inom Göteborgs finska förening.

Vilken föreställning, vilken kör! Med knappast någon förberedelse alls ställde två personer i varje stämma upp till en underhållning, där repertoaren och sången gick de församlade rakt in i hjärtat. Knappast ett öga var torrt.

Två bussar med finsk- resp svensktalande guide gjorde en sightseeingtur i Göteborg. En upplysande tur med lite nostalgi för en och annan gammal göteborgare, och man återvände glada till de följande aktiviteterna.

Årsmötesförhandlingarna leddes med ackuratess av skolans förre rektor **Nils Zanders**. Ekonomin är i balans och större investeringar eller kostnader föreligger inte. Valproceduren blev snabb och enkel, eftersom omval beslutades av såväl ordförande som revision. Valberedningen fick dock nya namn. Protokoll kommer i nästa MedlemsNytt.

Festmiddagen blev helt bohuslänsk i såväl mat som underhållning. Nils Zanders gjorde tillsammans med drag-spelande lärarkollegan **Lennart Thorstensson** ett antal bejublade Evert Taube-tolkningar och ledde också en stunds allsång.

Senare tråddes dansen till enmansorkester, som förutom flera klassiska melodier också spelade tango och humppa.

Men hur blev det egentligen med lotteriet?

*Tapani Rossi
Foto: Kai Rosnell*

Hur är det att vara barn till ett krigsbarn?

Det mest intressanta inslaget vid riksmötet i Kungälv var berättelserna från barn till krigsbarn.

Martin Tranälv, vars far kom från Kurkijoki i Karelen (Kurki-joki betyder tran-älv), berättade om en frånvarande far som dog redan vid 53 års ålder, alkoholrelaterat.

– Han hade en ständig otrygghet, var destruktiv, med låg självkänsla. Han förnekade sitt finska ursprung, bytte namn. Fast han hade det ganska bra här var han aldrig nöjd, berättade Martin.

– Men en sak fick jag av honom som jag värdesätter: en stor släkt i Finland, farbröder och fastrar och kusiner som jag har bra kontakt med. Min mor var svenska och enda barnet, där har jag ingen släkt alls.

– Och jag har haft ett behov att alltid vara duktig – det kan nog vara ett arv efter min far.

Efter faderns död har Martin försökt få en bild av honom genom att tala med hans gamla skolkamrater och folk som mindes honom. Sedan föräldrarna skildes hade kontakten med fadern upphört under flera år.

Anna Åkerblom lät sig inte märkbart hämmas av att mamma Riitta Grundel-Koskinen lyssnade i salen, men berättade mer om det fina förhållandet till mormor och den stora släkten runt om i världen (tjugo kusiner!) än förhållandet till sin mor.

– Jag tog bort mitt mellannamn Leena, för alltid när jag påpekade att det stavas med två "e" frågade dom: talar du finska? Det blev ett tryck, jag ville inte ständigt förklara...

Fredrika Käppi lyssnade intresserat på sin far Marcus och de andra krigsbarnbarnen.

Anna avslutade med en dikt "Rakkausruno" (Kärleksdikt) så att till och med mamma blev märkbart rörd.

Marcus Käppi drog fram hur stolt pappa Pentti alltid var över sin finsk-karelska bakgrund, och Pentti själv skrockade förtjust där han satt. För Marcus hade det inte varit något problem att ha ett finskt namn – i lilla Dalsjöfors där han växte upp fanns det mycket finnar.

Marcus hade för övrigt med sig dottern **Fredrika**, tredje generationen.

De tre tycktes ha ett stort intresse för sitt ursprung och känna en viss stolthet över det.

Inslaget med krigsbarnbarnen blev mycket uppskattat. **Pirkko Ahlin** föreslog till och med att de skulle bilda en egen förening. Men våra föreningar står ju öppna även för dem, och vem ska ta över och fortsätta vårt arbete om inte våra barn?

Martin Tranälv är för övrigt redan medlem i Göteborgsföreningen.

Kai Rosnell

Foto: Tapani Rossi

Anna Åkerblom berättade mycket om morfar och mormor.

Martin Tranälv har fått en stor släkt av sin frånvarande far.

Rakkausruno

Älskade Mamma

Tack för att Du är mitt levande vatten
Att jag fick komma ut i världen genom Dina floder
Att Du tog emot mig
Att livet alltid finns hos Dig, min källa

Tack för att Dina vackra ögon alltid har ett litet ljus,
Att Dina vackra händer alltid har värme
och detta skimmer som har burit oss alla
förbi det småskurna och inträngda,
förbi det elaka och kalla,
som har burit oss genom livet
och som alltid kommer att bära oss

*Anna Åkerblom
4 september 2005*

Miniatyr av "Ero" till Kungen

På besök hos Kungen, fr v Taisto Vihavainen, Matts Imhagen, majestätet själv, Anna Jäämeri-Ruusuvuori och Pirkko Ahlin.
Foto: Kai Rosnell

Nu har även **Kung Carl VXI Gustaf** fått en krigsbarnsstaty att beundra hemma på slottet.

Konstnären själv, **Anna Jäämeri-Ruusuvuori**, överlämnade en miniatyr i brons av krigsbarnsstatyn i Haparanda, som tack från krigsbarnen i Finland och Sverige för kungens engagemang i projektet.

– Jaha, det var mycket trevligt däruppe, när var det nu igen, jaha, ett år sen nästan... Tiden går, sa kungen.

Anna beskrev sina känslor när hon skapade konstverket "Ero" (Separation): en flicka som kastas ut i det okända, som döljer sitt ansikte av skräck och förtvivlan men tittar ändå med barns nyfikenhet lite mellan fingrarna.

Pirkko Ahlin, initiativtagare till minnesmärket i Haparanda, framhöll det fina samarbetet mellan krigsbarnsförbunden i Finland och Sverige som ledde till det lyckade resultatet, och hon tackade för det generösa bidraget från Kungafonden.

Taisto Vihavainen, ordf för krigsbarnens centralförbund i Finland, framförde ett personligt tack för sin krigsbarnstid i Sverige, som räddade honom till livet. **Matts Imhagen**, RFK:s ordförande, ledde delegationen.

Vi fick företräde under cirka femton minuter, strax efter stats-

besöket från Botswana med presidenten **Festus G. Mogae** i spetsen. Ett besök "post festum", kanske man kan säga.

Den nya fina digitalkamera som undertecknad använde för att dokumentera händelsen fungerade inte riktigt bra.

– Bilderna blir mörka, sa adjutanten **Hans Tornerhjelm** som försökte hjälpa till med fotograferingen.

Ingenting hjälpte, bilderna blev mörka.

– Får jag se, sa kungen och tog kameran. – Dom är olika allihop, dom här digitala. Men försök med "Auto", sa han och ställde in kameran på "auto".

Och se – kameran fungerade! Att kvaliteten på bilderna inte blev bättre beror mer på mannen som höll i den, det vill säga

Kai Rosnell

Stig Ramel som på ett avgörande sätt bidrog till att Haparanda-projektet kunde finansieras skulle också få ta emot en miniatyr av statyn. Men han dog ett par veckor före det planerade överlämnandet.

Anna Jäämeri-Ruusuvuori besökte hans efterlämnade maka **Ann-Marie Ramel** dagen efter besöket hos kungen och överlämnade statyeten.

K.R.

Kungen uppvaktad av Anna Jäämeri-Ruusuvuori och Pirkko Ahlin.

Heidis dagdröm: att återvända – Jag blev igenkänd på rösten!

Till flydda tider återgår min tanke nu så gärna....(J.L.Runeberg i Fänrik Stål).

Så är det också för mig. Minns efterkrigstiden i Finland men inte som något heroiskt. Tungt och svårt var det att efter krigsbarnstiden anpassa sig till livet i Finland, men tankarna går ofta dit ändå, för att försöka förstå mig själv.

Doften efter pappa

Jag var en långbent flicka på 12 år med stora knäskålar och knotiga axlar. Saknade pappa som dött. Ofta i min ensamhet klev jag upp på en stol för att nå ett skåp där pappas skinmössa fortfarande gömdes undan av mig. Tog den tätt intill näsan och andades in från svettremmen pappas doft. Det var lite trygghet jag fann i skinmössan.

Jag hade varit krigsbarn i Sverige. Väl hemma igen dog pappa knappt ett halvår senare, pappa som sett mig och varit min trygghet efter hemkomsten. Jag blev så småningom blyg och osäker. Jag som varit framåt och tagit för mig av livet, lärde bl.a. alla ungar på gatan de lekar jag hade med mig från Sverige.

Mobbad i skolan

Först retade skolkamraterna mig för min rikssvenska, sedan för de kläder jag bar. På hemvägen från skolan stötte jag på barnen från Finska skolan. Det blev ofta bråk. Jag tillhörde ju inte dem. Jag gick i svenska skolan. Slagfärdig med ord var jag inte så det blev att ta till knytnävarna för att värja mig.

Till slut blev allt detta för mycket. Jag blev ofta tyst, trulig och lite inbunden, klarade mig själv, behövde ingen eller också blev jag äventyrlig och orädd och gick min egen väg. Krigsbarnstiden gjorde mig kluven och så blev det svårt för mig att knyta an till någon.

Köksvägen

Drömde ändå om att återvända till Sverige en dag. Då skulle ingen känna igen mig men jag skulle besöka min fosterfamilj där. Jag skulle gå köksvägen och be om ett glas vatten. Kanske ändå att de skulle känna igen mig då. Detta var min dagdröm, ändå blev det inte mycket till brevväxling med familjen som jag kände mig tillhöra där på något sätt.

Skolan var svår men hemma var det heller inte lätt. Bensoppa, en klar genomskinlig soppa med några fettringar på ytan och med enbart kålrötter i eller annan enkel och billig mat bjöds.

Alltid hungrig

Som tur var var en av mattanterna i skolan uppmärksam och såg mig, att jag alltid var mer eller mindre hungrig. Hon talade lågt till mig, sade att om jag åt lite långsammare och dröjde mig kvar så kunde jag få påfyllning om det blir något kvar av vällingen eller soppan. Jag ansträngde mig att äta långsamt.

Minns också en Första Maj som väldigt pinsam. Mamma hade klippt till Majvippor veckor i förväg. Nu skulle vi ut i något gathörn och sälja dem till Förstamaj-glädje.

Heidi Lind berättar om minnena från krigsbarnstiden.

Amerikakläder

Där stod jag i en tweedkjol med tillhörande kavaj samt hatt (allt höörde ihop) jag fått i ett amerikapaket som delats ut till behövande. Vuxenkläder egentligen men jag var ju lång. Genom skolan hade jag fått ett par pjäxor och de ribbstickade, ofta korvande strumporna hade jag från förut.

I denna utstyrelse stod jag och skulle försöka vara alert och sälja majvippor till vår försörjning. Så jag skämdes, betittad av alla som gick förbi.

Mamma stod i ett annat gathörn, inte bättre klädd hon. Hon bar en lång militärmantel (det gjorde ingen längre, förutom hon). Det var det ytterplagg hon hade. Min lillebror gick i en flickkappa och grov toppluva som knäpptes under hakan.

Vi var en syn för gudar. Vilken skam! Jag var tolv år och ville bara sjunka genom jorden. Att det inte blev mycket sånt är väl förstaeligt.

Återbesöket

Så småningom hände det sig att jag tog mig till Sverige med man och barn och äntligen vågade jag mig på att oanmäld söka upp fosterhemmet i Sverige.

Jag tog inte köksingången men hittade en öppen dörr i flygeln, förra assistentkammaren.

En dam uppenbarade sig efter mina försiktiga rop. Jag frågade om familjen fanns kvar och döm om min häpnad då en röst svarar där långt inifrån: Är det Heidi!

Jag var igenkänd på rösten, på min finlandsvenska – eller vad? Hade de också undrat vart jag tog vägen?

Tårarna vill tränga fram då jag tänker på detta. Mötet var hjärtligt, två halvor av min själ möttes ett ögonblick. Tänk att så mycket kan rymmas i ett människoliv.

Jag är glad att jag kan tänka tillbaka, försöka förstå mina olika sidor av personligheten som formades under dessa dramatiska år.

Heidi Lind

Reijo minns ”sin lyckligaste tid”

I samband med invigningen av minnesmärket i Haparanda i april 2005 slöt också Reijo Sipilä från Stockholm upp.

Han föddes 1935 på ön Seiskari i Finska viken (Seitskär på svenska) inte långt från Sankt Petersburg.

Hösten 1939 evakuerades familjen från ön.

Under en tid hade en mängd grå plan flugit över husen på väg till Viborg eller Helsingfors.

En dag fick Reijo och hans bror Raimo ta båten med mamma Aili mot Kotka, där fadern Erkki som var krigs-placerad väntade.

Benet kapades

På väg in till hamnen stod Raimo bredvid modern då en lucka öppnades av misstag och den utrasslande ankarkättingen klämde och kapade av Raimos ena ben vid knät.

Reijo berättar:

”Mamma svimmade, hon var gravid i åttonde månaden, ambulansen kom och alla grät, berättar Reijo.

Raimo fördes till sjukhus. En månad senare kom mamma till samma sjukhus för att föda lillebror Risto.

Sen evakuerades vi till Åbo norra skärgård, Rymättylä. Där föddes min lillasyster Ritva. En kort tid därefter dog mamma i tbc.

Far var vid fronten och vi alla barn hamnade på barnhem. En hemsk tid som jag helst vill glömma.”

Nästa minnesbild som tonar fram är när Reijo ligger på en madrass i en pråm eller är det i lastrummet på en båt?

Året är 1942, det är kallt, skrovet som skrapar mot isen för ett hiskeligt oljud.

Stora Tuna

Känslor blandade av rädsla, kaos och chock. Efter en tids hälsokontroll vid ankomsten till Sverige befinner sig han och brodern Raimo i Stora Tuna i Dalarna.

Med avrakat hår anländer de till sina blivande Sverigeföräldrar, Erik och Greta Brandt. Farbror Erik var folkskoleinspektör och tant Greta hemmafru. Hon hade ett varmt hjärta.

Det var genom tant Gretas engagerade arbete för Fadderorts/ krigsbarnsrörelsen som gav syskonen Sipilä möjlighet att vistas på samma barnhem i Finland. Nu fortsatte omtanken och generositeten genom att de också öppnade sitt eget hem för dem.

– Min lillebror Risto kom också dit något senare efter att han vårdats för tbc. För vår syster Ritva ordnades ett hem i en bondgård i närheten.

Finlands Vita ros

Tant Greta fick utmärkelsen Finlands Vita ros för sina insatser. Medaljen mottog hon ur marskalk Mannerheims hand.

– Jag tror att vi tre livliga pojkar blev lite för mycket för tant Greta och farbror Erik. Storebror Raimo blev besvärlig och bitter i tonåren. Han pla-

Reijo Sipilä i dag.

cerades senare i annan fosterfamilj i Borlänge, säger Reijo eftertänksamt.

Pojkarna blev kvar under lång tid. Flera somrar kom pappa Erkki på besök. Det uppstod vissa språksvårigheter då pappa inte talade annat än finska och pojkarna glömt sitt modersmål.

Ljusa minnen från sommarloven på St. Kornö utanför Lysekil finns där. Julgransplundringarna som tant Greta ordnade alla år, nybakade semlor och varm choklad efter skolan är andra vackra, varma stunder han minns.

Omställningen svår

Men idyllen tog slut den dagen 1949 då finska staten ville ha tillbaka sina barn.

För Reijo kändes det som en katastrof att lämna sitt svenska hem efter sju år! Det blev en svår omställning från herrgård till ett rum med del i kök. Raimo hade rest hem två år tidigare och fick tolka mellan fadern och bröderna i början.

Så småningom lyckades fadern köpa en liten lägenhet i Nådendal. Han såg till att Reijo kom till Svenska klassiska lyceet i Åbo.

Där lärde han finska från grunden. Han hade finska som ”första utländska språk”.

Åter till Sverige

Efter skolan arbetade Reijo som brevbärare i Åbo.

Han tjatade på sin far för att få hans underskrift på sin passhandling 1953. En resa till Sverige hägrade och efter

forts nästa sida

Bröderna Reijo (t v) och Raimo tillsammans med pappa Erkki.

Järnringarna – och norsk hjälp till Finland

För några år sedan berättades i denna tidning om vigselringarna som i Finland byttes ut mot järnringar. Guldet skulle användas för att köpa krigsmateriel.

En liknande verksamhet ägde rum i Sverige.

En notis i tidningen Socialdemokraten 28 april 1940 berättar att den just avslutade verksamheten med Finlandsringen i stål, som Centrala Finlandshjälpen lämnade i utbyte mot en guldring, lämnade 75 000 kr i utbyte. Totalt 3 075 guldringar byttes ut mot en ring av järn.

Denna ring ansågs bli värdefull på längre sikt grund av sitt samlarvärde.

Verksamheten spred sig även till Danmark och Norge och en del danskar och norrmän fick sina guldringar utbytta mot ringar av järn.

I framför allt Norge fick Finlandshjälpen kraftigt gensvar. På Riksarkivet påträffades avbildade

brevmärken, en lott i "Finlands-lotteriet" och en rabattkupong på norska cigaretter för finska soldater,

allt initierat av "Nordens landsinnsamling for Finland".

K.R.

Reijo minns...

forts från föreg sida

att ha tjänat ihop pengar åkte han iväg.

Han besökte tant Greta i hopp om att kunna bo och arbeta där. Men något arbete gick inte att ordna.

Storebror Raimo hade vid den tiden flyttat till Stockholm och hos honom bodde han en tid.

Reijo berättar:

"Efter en tids letande hade jag turen att få bli kontorstelev hos AB Separators reklamavdelning på Kungsholmen i Stockholm. Jag har stannat inom branschen sen dess. Gick en kurs som 53-åring på Grafiska institutet på Konstfack och blev chef/faktor på Alfafas tryckeri.

Två familjer

Har också varit domare i både bandy och fotboll i 40 år.

Jag har haft två familjer: Konstnärinnan Marianne Wikström blev mor till min nu 40-åriga son. Efter skilsmässan tog jag huvudansvaret för pojkarna.

Min f.d. hustruns inkomster som konstnär var osäkra. Vi har förblivit bästa vänner.

Min nuvarande hustru Maria de Lourdes Gonçalves Costa från Portugal träffade jag när hon besökte Sverige. Jag visade henne runt i stan – vi blev kära i varandra och är så i denna dag. Vi har två döttrar. De bor numera utomlands.

Jazz har alltid varit en stark passion. Genom att sluta röka sparade jag ca 50.000 kr under några år. Dessa pengar använde jag till att förverkliga en gammal dröm om att göra en jazzresa till USA. Familjen åkte till Portugal och träffade släkten under tiden."

Idrottsledarstipendium

Reijo tycker att han har haft ett bra liv.

– Ja lite sjukdom har funnits förstås.

Då reste han till sin bror Risto i Spanien en tid.

2004 utnämndes han till Bästa

idrottsledaren och fick ett stipendium på 10.000 kr av Stockholms stads Idrottsförvaltning.

Pengarna användes till en resa till Azorerna för paret Sipilä.

Ett minne för livet

I april 2005 träffade han sin syster Ritva i Haparanda i samband med avtäckandet av minnesmärket över krigsbarnen. De pratade nätterna igenom.

Det blev ett minne för livet! Inte så många timmars sömn kanske, men vad gjorde det?

Kontakten med den egna familjen har alltid varit varm.

För Reijo blev åren i Sverige de bästa i hans barndom.

– Dessa underbara människor Erik och Greta gav oss ett hem och Greta ersatte den mor vi förlorat i unga år, säger Reijo.

– De sju årens vistelse i Sverige gav underbara minnen för resten av livet.

Doris Emanuelsson

Esteri Artell berättar:

”Min stora sorg: att tvingas skicka iväg barnen”

På servicehuset Valkovuokko (Vitsippan) i Ypäjä (ungefär mitt emellan Åbo och Tavastehus) vistas Toini Artells mor **Esteri Saarikko**. Hon fyller 90 år i höst, men minns mycket väl händelserna under kriget, framför allt ”början till eländet”.

Familjen bestod av **Toivo Artell**, hustrun **Esteri** och tre barn **Leo**, **Kalevi** och **Toini**. Esteris föräldrar bodde på samma ställe. De evakuerades under vinterkriget från Perkjärvi, Oinaala, på Karelska näset till Villmanstrand 25 km in på finska sidan.

Cyklade efter

Fortsättningskriget hade just brutit ut, maken Toivo var inkallad.

– Men han fick vara hemma över natten för i början var det inga strider i närheten, berättar Esteri som nu är en liten gumma med skrynkligt ansikte men pigga ögon och klart minne.

– En morgon kom löjtnant **Linnankallio** och kommenderade ut honom med sin trupp för det var strider vid gränsen på vägen mot Viborg. De cyklade iväg. Fram på förmiddagen cyklade jag efter åt det hållet, det var 20 kilometer dit, och hittade platsen där striderna hade varit. Jag möttes av Toivos äldre bror, och jag frågade var Toivo fanns.

Detta foto på Toinis föräldrar Esteri och Toivo är taget i december 1939 några dagar efter det att Toini föddes.

Esteri Artell-Saarikko har ett knivskarpt minne och kan redogöra i detalj för händelser över 70 år tillbaka i tiden. Foto: Kai Rosnell

– Jag har dåliga nyheter, sa brodern. Toivo stupade för tre timmar sen.

– Han pekade bort mot en grop, och där hittade jag tre döda kroppar vid en kanon. Där var Toivo och en grannpojke också. De hade träffats av en bomb eller granat och dog direkt klockan elva på förmiddagen den 27 juli 1941.

Striden ägde rum i den lilla byn Kananoja i Nuijamaa som numera ingår i Lappeenranta (Villmanstrand) kommun.

Stridslyckan vände

Resten av familjen kunde i takt med de finska framgångarna flytta tillbaka till sitt gamla ställe i Oinaala där Esteris svärfar hade ett jordbruk. Esteris far hade dött i början av kriget, han jobbade med befästningsarbeten och träffades av en bomb i en grusgrop.

1944 vände stridslyckan, ryssarna satte in sin storoffensiv på Näset.

– En dag kom en sjuksköterska och sa att läget var kritiskt, striderna var bara tre kilometer bort, och att barnen borde skickas till Sverige. Min mor var

sjuk och jag ville inte lämna henne. Barnen kom iväg med ett tåg från Perkjärvi station, grannens fyra barn för samtidigt, men jag och mor och min bror **Unto** fick stanna en tid till.

– Sjuksköterskan skrev sedan ett rart brev där hon berättade att barnen hade kommit fram, och att det var så fina barn jag hade.

Det brevet har Toini ännu kvar.

30-milamarsch

– En officer kom sedan och sa att nu måste vi lämna hemmet.

– När det var dags fick vi en karta och råd hur vi skulle gå med häst och kärra med det viktigaste, och korna. Vi fick gå till fots, det blev totalt 300 kilometer till Nuutajärvi herrgård, skorna var i trasor... Där fick vi bo och så småningom ett litet jordbruk. Mor fick ett svenskt ”gåvohus”.

Den unga änkan uppvaktades förstås av friare, och så småningom gifte hon sig med en av dem och fick namnet **Saarikko**.

forts nästa sida →

Toini Artell berättar:

”Jag har varit fruktansvärt bitter”

Några minnen av min far har jag inte, jag var inte ens två år när han dog, men jag har gamla foton, vet hur han såg ut. Min mor var alltså inte ens 25 år när hon blev änka med tre små barn.

Det var bra att jag fick veta hur min far dog. Jag har hört en annan version, men inte min mors. Vi har aldrig kunnat tala med varandra ordentligt, jag kan finska för dåligt, och det är ett så känsligt ämne.

Docka och polkagrisar

Jag har inga minnen från resan till Sverige. Jag var ju knappt fyra och ett halvt år. Ingenting från tågresan, men jag minns en sjukhussäng i Haparanda.

Ett halvår efter ankomsten till Sverige togs denna glada bild på syskonen under ett sällsynt besök hos mellanbrodern Leo i Tomelilla.

Jag har fått det bra här i Sverige, men jag har fått jobba för allt, säger Toini Artell. Foto: Kai Rosnell

Jag fick en docka med guldlockigt hår.

Nästa minne är från första kvällen ”hemma” hos fosterföräldrarna i Rinkaby, nära Kristianstad. På ”lilla rummet” började ”bror” Åke – han var sju år äldre än jag – spela munspel för mig och han gav mig en påse polkagrisar. Och ”moster” Irma hade en liten finsk-svensk ordbok och jag trodde hon förstod vad jag sa. Hon är en glad och härlig människa.

Penséer i mängd

Jag var helt förgråten när jag kom – har det berättats för mig – och på stationen i Kristianstad måste man bända loss händerna på oss tre syskon

stuvfar, sedan flyttade han tillbaka till Sverige. Leo blev adopterad i Skåne, där han lever sitt eget liv, och Toini stannade också kvar i Sverige.

– Det är en stor sorg för mig att jag var tvungen att skicka iväg barnen. Men det fanns ingenting jag kunde göra åt det, säger Esteri.

– Kom snart tillbaka och hälsa på, säger hon när vi skiljs. – Och ta Toini med dig!

Kai Rosnell

Fotnot: Unto, Esteri Artells bror, är **Unto Mononen** som sedan kom att bli en uppskattad viskompositör med mästerverket Satumaa (Sagolandet) som det mest kända.

för vi skulle till olika ställen. Vi var ju oskiljaktiga, vi var ju födda så nära i tiden, Kalevi i november 1937, Leo i november 1938 och jag i december 1939.

Första dagen ”hemma” plockade jag en bukett penséer till ”mamma” och hon såg ut att tycka om dem, så jag sprang ut och plockade bukett efter bukett tills dom sa att nu får det räcka. Sen dess har jag alltid gillat penséer.

Även om mina bröder inte bodde särskilt långt bort fick vi inte träffas mer än någon enstaka gång. Det fanns gott om andra finska barn där i byn som jag kunde leka med, men det skulle inte pratas finska utan svenska. När jag sedan började skolan var vi säkert åtta finska barn i klassen.

Väskan var packad...

Mamma var en intelligent person. Jag var väl inte så snäll alltid och då kunde hon säga att ”är du inte snäll skickar vi dig tillbaka till Finland”. Pappa var egentligen en ganska beskedlig människa, men – jag tyckte aldrig riktigt om honom.

Det var meningen att jag skulle resa tillbaka till Finland nån gång 1946-47, samtidigt med Kalevi. Väskan var packad, men jag sprang och gömde mig i källaren. Så kom Åke och ropade att jag behöver inte resa, det hade kommit meddelande att mor var sjuk och inte kunde ta emot mig. Men Kalevi reste. Mitt namn finns med på den listan men det är överstruket.

När jag var tolv år besökte jag min mor i Ypäjä några veckor och träffade morbror Unto (Mononen) för första gången, han sjöng och spelade gitarr. Jag kunde ingen finska och kände mig vilsen, tänkte att hit vill jag aldrig komma igen...

Sparade för att rymma

Mina fosterföräldrar odlade tobak och jag fick hjälpa till att trä bladen på spett. Jag fick några öre för varje spett, och jag sparade pengar, var ofta barnvakt också och fick ihop lite.

Så när jag var femton år rymde jag hemifrån, hade planerat det länge, köpte biljett till Stockholm, och min

forts nästa sida →

Toini Artell berättar...

Toini som tonåring i tobaksodlingarna.

forts från föreg sida

moster Tyyne mötte mig i Åbo och tog hand om mig. Jag kom bra överens med henne, men hon ville inte att jag skulle resa hem till min mor, i stället blev jag skickad till Uleåborg där hennes man som var läkare hade fått jobb.

Så här efteråt gissar jag att hon trodde jag var med barn och ville ha mig under uppsikt, men det var ju helt fel, jag hade inte varit i närheten ens...

“Hem” som tärna

På sommaren var jag hos min mor och var med i höbärgningen. Moster Tyyne som var barnmorska ordnade så att jag fick hjälpa till i makens mottagning för att lära upp mig med tanke på sjuksköterskeskola senare.

Men när Åke skrev och ville ha mig som tärna på sitt bröllop reste jag till Sverige igen, då var jag arton år. Åke var min trygghet under hela min uppväxt och en stor glädje, han tog

Toini med tidstypisk rosett.

verkligen hand om sin ”lillasyster”. Han var bara 43 år när han dog.

Ja, så kom jag tillbaka till Rinkaby, kompletterade mina betyg, genomgick utbildning till ålderdomshemsföreståndare, fortsatte med lärarhögskola och blev vårdlärare, jobbade i Katrineholm och Ljusdal, där träffade jag min blivande man, och jag bildade familj. Arbetade på Tensta och Västberga gymnasium i Stockholm men funderade på något eget. Så när jag hörde om en korsettaffär i Östermalm som var till salu slog jag till. Jag har trivts med det jobbet men nu håller jag just på att avveckla rörelsen.

Jag tycker om musik, sjunger i kör. Min son producerar musik, jag har en dotter som är skådespelare i USA, och barnbarn som spelar piano och gitarr. Kanske ett arv efter morbror Unto?

Musiken i blodet

Min moster Tyyne sa alltid att mor inte hade behövt skicka iväg oss barn då 1944, så jag har trott på det och varit fruktansvärt bitter. Jag har inte känt mig älskad av min mor. Det har suttit en tagg i hjärtat. Det blev inte bättre när jag upptäckte att mor besökte min bror Kalevi i Uppsala, men hon besökte aldrig mig och min familj. Fast hon var med på mitt bröllop.

Nu när jag inser att hon inte såg något alternativ den gången har jag lättare att försonas med mitt ”öde”.

Toini Artell

Tyska soldaters barn bildar förening

Det är ingen hemlighet att de tyska soldaterna i Finland under kriget hann med en hel del annat än slåss mot ryssarna. Men det har varit märkvärdigt tyst om de barn som blev resultatet av de intima relationerna.

Nu har det hänt: den 20 januari bildades i Rovaniemi föreningen Sak-salaisten sotilaiden lapset r.y. (De tyska soldaternas barn r.f.). Ordförande är **Pertti Hartikainen**, vice ordförande **Juha Fischer**.

– Vi har just sänt papperen till föreningsregistret och väntar dem tillbaka, så färsk är vi som förening, berättar Pertti Hartikainen.

Grundarna var sju personer, än så länge är medlemsantalet lågt. Hur stor ”potentialen” är vet man inte. I Danmark och Norge föddes tusentals barn med tyska fäder, men där var det fråga om en ockupation och en längre tidsrymd. I Finland befann sig tyska soldater från 1941 fram till hösten 1944 då de förvandlades från bundsförvanter till fiender och jagades ut ur Lappland (operationen avslutad i april 1945).

I dagarna publiceras en bok om dessa barn, Salatut lapset (De hemlighållna barnen), skriven av **Irja Wendisch** (ISBN 951-20-7065-0, Ajatus-Kirjat).

– Föreningens ändamål är att hjälpa medlemmarna att finna sina rötter och upprätta kontakt med sina släktingar på faderns sida, och att över huvud taget göra detta känt, berättar Pertti Hartikainen (bilden), som aldrig såg sin far som ändå levde in på 90-talet.

Kai Rosnell

Pliktlagen hade stor betydelse för krigsbarns-transporterna

Det var tuffa bestämmelser mot kvinnorna i Finland. Och jag får vatten på min kvarn, att pliktlagen om kvinnors skyldighet att arbeta bidrog starkt till att många barn sändes iväg.

Någon barnsjukvård värd namnet existerade inte i Finland vid denna tid och därför var det naturligtvis inte svårt att få mödrarna att, som en sista utväg, skicka iväg sina minsta som led av undernäring, tbc och vitaminbrist.

Armén/kriget krävde deras insatser på annat håll.

Jobb i Sverige

Kanske pliktlagen också bidrog till att ganska många finska kvinnor sökte och fick anställning på de barn- och sjukhem som inrättades i Sverige. Det handlar nog om ett par tusen kvinnor.

Lönen var inte stor, men kanske större i Sverige än i Finland, plus att man fick avsevärt bättre mat.

Tapani Rossi

Tillämpningen av arbetsplikten för kvinnor.

Arbetsorder utgivas i allt större utsträckning.

Sedan den allmänna registreringen av arbetskraften, som gått ut på en rationellare användning av densamma, numera slutförts i städerna och delvis även på landsorten, ha vi av kontrollören för kvinnoarbetskraftsärendena, vid ministeriet för kommunikation och allmänna arbeten, magister Margit Borg, inhämtat följande uppgifter beträffande arbetsplikten tillämpning på kvinnor.

I stöd av lagen om arbetsplikt har man från och med denna vecka börjat utgiva arbetsbestämmelser i allt större utsträckning, berättade magister Borg. Stora grupper av kvinnor, i synnerhet i städerna, ha redan erhållit en dylik bestämmelse om obligatoriskt arbete och även blivit anvisade arbetsplats. På få undantag när gäller denna lag samtliga kvinnor, och den avser icke endast kvinnor utan fast anställning. Kvinnor kunna även genom en arbetsanvisning beordras från ett mindre viktigt arbete till uppgifter av nu aktuell betydelse. Även fruar, som icke är absolut oumbärliga vid skötseln av hem och familj, höra sålunda till de uppmobiliserade. Arbetstransport kommer ifråga främst för uppgifter inom försvaret eller för tryggnad av befolkningsförsörjningen. En sådan uppgift av dagsaktuell betydelse är i detta nu skördarbetet.

Texten är hämtad ur tidningen Hufvudstadsbladet från den 29 juli 1942. Fotona visar vad för sorts arbete som kvinnorna kunde tvångskommenderas till.

Tusen barn från norska Finnmark sändes som krigsbarn till Sverige

Hösten 1945 skickades nästan 1 000 barn från nordostligaste Norge till Sverige för att "äta upp sig" över vintern. När dessa norska krigsbarn från Kirkenes med omnejd i Finnmark återkom i maj 1946 kallades de "svensk-ongan" (svensk-ungarna).

Om deras öden berättas i en bok "Svensk-ongan" av **Bengt Calmeyer** i samarbete med **Svea Andersen**, som var en av flickorna som var med om äventyret.

"For de fleste va det som å komme til Paradiset, landet som fløyt over av melk og honning. Mens det for enkelte blei ei reisa fra aska til ilden", skriver Svea Andersen i förordet.

Kirkenes ödelagt

Boken är skriven på norsk finnmarksdialekt men är inte alls svår att förstå, med undantag av enskilda ord.

Svenska Röda Korset och Rädda Barnen erbjöd sig att ta emot norska barn inför vintern, ett erbjudande som folket i nordligaste Norge med glädje accepterade.

Kirkenes var nämligen fullkomligt ödelagt, nästan jämnt med marken. Först bombades staden av sovjetiskt flyg eftersom Kirkenes var tyskarnas bas för det nordliga anfallet mot Murmansk-regionen i juni 1941 och framåt.

Staden hade normalt cirka 4 500 invånare, men med 100 000 tyska soldater där blev det ett viktigt mål för bombflyget. Kirkenes utsattes under kriget för 328 bombningar och var efter La Valetta på Malta den mest bombade staden under hela kriget.

När tyskarna sedan började dra sig tillbaka västerut brände de ner allt som ännu stod upprätt och möjligt kunde användas av de ryska förföljarna.

Fyra dygn till havs

Lokalbefolkningen beordrades att evakuera området, men en hel del norrmän tog sin tillflykt till kojor och grottor och höll sig undan både tyskar och ryssar.

Barntransporten från Kirkenes

Bengt Calmeyer (i samarbete med Svea Andersen): Svensk-ongan. A/S Falken Forlag, Oslo, 1999.

skedde i tre omgångar. 9 oktober 1945 avgick "Dronningen" med 325 barn, 19 oktober reste 300 barn och 1 december ytterligare 183 barn.

Från andra håll i Norge sändes 230 barn över vintern till Danmark, och från bl a Trøndelag skickades ett okänt antal barn till Sverige.

Båtresan gick till Narvik och tog upp till fyra dygn, med stormar och hotande minor i vattnen.

Många barn blev sjösjuka.

Tonåringar - inga småbarn

I Narvik sattes barnen på tåget och hamnade i genomgångsläger i Vännäs och Kusfors innan de portionerades ut runt om i Sverige till intresserade fosterföräldrar.

Sverige hade förberett sig för att ta emot barn i åldern 3-8 år. De som kom var från sju upp till sjutton år. Det blev stora problem för mottagningsapparaten.

Inte var det heller så lätt att skaffa fosterhem för tonåringarna som redan hade gått ut folkskolan, så många fick tillbringa onödigt lång tid i lägren. Problemet löstes så att de "överåriga" flickorna placerades på en kursgård i

Åh nära Ljungskile, och pojkarna bereddes elektrikerutbildning i Uddevalla, Uppsala och Sundsvall. Det var en vettig åtgärd och det visade sig att de som genomgick utbildningen snabbt fick bra jobb när de återvände hem.

Dåligt med hygien

Boken berättar om enskilda barn och hur de fick det i sina fosterhem. De flesta fick det mycket bra, som "paradiset", medan andra hamnade i svåra situationer.

Framför allt berättas om några "storbönder" där krigsbarnen inte fick en chans att bada eller tvätta sig eller sina kläder.

– Badar gör vi när vi blir skitna, och det är vi inte än, blev svaret när jätan frågade. Hon löste problemet med att gå till grannarna...

På ett annat ställe upptäckte den norske gutten hur fosterföräldrarna torrskrubbad varandra i köket, sedan sopade de upp den lösa huden från golvet och kastade i spisen.

Prästfrun i Sexdrega fann att hennes norska flicka var duktig i allt så hon sa upp hemhjälpen, flickan var ju gratis! Men till slut vägrade hon att både vara piga och gå i skolan.

Som ett lotteri

När barnen reste hem igen i maj 1946 fick många med sig stora väskor fulla med kläder och annat för familjen i Norge. Men somliga fick resa hem i sina gamla paltor utan någonting till den egna familjen.

De flesta behöll kontakten med fosterhemmen långt efter kriget, det blev både brev och besök i respektive hemort, men de som hade haft det sämst skrev aldrig, och de svenska fosterföräldrarna frågade heller aldrig efter sina tidigare skyddslingar.

Hård kritik

Boken beskriver det som ett lotteri var barnen hamnade. En del barn blev hemskickade i förtid, ett barn blev adopterat, en pojke föredrog att stanna i Sverige och besökte inte sin hemby igen förrän i vuxen ålder.

forts på nästa sida →

”Svensk-ungarna” lägger ner sin förening: ”Vi har nått vårt mål”

För elva år sedan bildade ”svensk-ungarna” i Finnmark föreningen ”Svensk-ongan”. Ordförande sedan starten har varit **Gudmund Savio**, Kirkenes.

– Vi har varit uppåt 80 medlemmar, nu är vi ungefär 60. Men nu slutar vi och lägger ner föreningen, säger Gudmund Savio, född 1934.

– Det känns lite vemodigt att lägga ner nu, men vi är ju rätt gamla. Och vi

har gjort det som vi hade som mål: att dokumentera våra upplevelser.

Det började med en dramatisering av svensk-ungarnas berättelser som **Svea Andersen** och **Kirsten Basma** tillsammans med dramaturgen **Thor-Inge Gullvåg** stod bakom. Teaterstycket på en timma visades första gången i oktober 1994 i Kirkenes, och samtidigt visades en utställning med fotografier och föremål.

Barnen sändes från Kirkenes och Vardanger-halvöya som du ser längst upp i nordöstra Norge, öster om Finland, nära ryska gränsen. Därifrån skeppades de med båt till Narvik och vidare med tåg mot sydöst till Luleå för vidare befordran till Vännäs och Kufors.

Tusen barn...

forts från förra sidan

Kritiken mot Svenska Röda Korset och Rädda Barnen framförs oförtäckt: ”ett stort frågetecken kring hur de svenska myndigheternas uppföljning fungerade”, och ”det verkar som om fosterhemmen, speciellt i norra Sverige, var dåligt undersökta i förväg”, framför allt där 12-14-åringar placerades.

En sak som förutsattes var att barnen skulle få gå i skola, men det blev

fosterfamiljerna som avgjorde. På det viset förlorade många barn ett helt skolor.

Slutsummeringen av denna krigsbarnsverksamhet var ändå positiv, men med en del negativa inslag. Ungefär detsamma som gäller den finska motsvarigheten.

Kai Rosnell

Glada barn från Vardö vid hemkomsten 17 maj 1945. Vardö är Norges östligaste by längst ut på Varangerhalvön.

Sedan turnerade man med teatern runt hela Finnmark och även i norra Sverige.

1995 bildades föreningen. Man deltog i syttende-mai-firandet året efter med en banderoll att det var 50 år sedan de kom hem. Samma år reste man med buss till Kufors och Vännäs för att återse de gamla platserna där de vistats i karantän.

I Kufors (Bredsele) har föreningen rest en liten minnessten med texten ”Barn från Nordnorge takker for oppholdet i Sverige 1945-46”.

Gudmund Savio hamnade i Ersnäs i närheten av Piteå, hans syster Jenny, född 1932, och bror Oleif, född 1931, hamnade i Örebro och Karlskoga.

– Det var inte alltid de ens försökte att placera syskon på samma ort, minns Gudmund.

Han och hans syskon hade bara varit hemma i Norge någon vecka innan de fick resa till Sverige.

– Vi vistades som flyktingar i Ryssland i två år och återkom när tyskarna jagats iväg.

– När vi kom till Kufors då 1945 fanns det finska krigsbarn där. I Ersfors också dit jag kom. En finsk flicka bodde i granngården, och hon bor där fortfarande.

Föreningen besökte Kufors senast i augusti 2005. Som avslutning på sin verksamhet deltog man i 17 maj-tåget med en banderoll som påminner om att det var 60 år sedan som svenskungarna kom tillbaka hem från Sverige.

De har lämnat sitt bidrag till historieskrivningen om andra världskrigets efterdyningar.

Kai Rosnell

Pentti Andersson, filosofie doktor

Grattis, **Pentti Andersson!**

Filosofie doktor vid 65 års ålder!

Forskningen har han utfört på sin fritid.

Fredagen den 31 mars disputerade han vid Åbo Akademi i Vasa på en avhandling i ämnet utvecklingspsykologi. Den handlar om föräldrauppfostran som riskfaktor vid heroinmissbruk.

Betyget blev: *eximia cum laude approbatur*, med utmärkt beröm godkänt!

Pentti Andersson har lång erfarenhet av ämnet: han har arbetat som behandlingsassistent för tvångsintagna på LVM-hemmet Rebecka i Stockholm, först 12-13 år natttid, numera dagtid. (LVM=Lagen om vård av vuxna missbrukare.)

– Där jobbar jag för min försörjning. Forskningen har jag skött på fritiden, säger Pentti.

Ny kunskap

Avhandlingen lyfter fram ett utvecklingspsykologiskt perspektiv på vikten av att i tidig barndom ha fått en varm tillgiven bindning till sina aktuella föräldragestalter. Studien ger ny kunskap om hur kärlekslösa och störda relationer till föräldrar kan leda till utveckling av en otrygg-undvikande personlighet och till bestående störda relationer till andra människor, och till heroinmissbruk.

Studien jämför 81 narkomaner som genomgick metadonprogram med 81 personer i en kontrollgrupp utan drogproblem. Pentti har jämfört deras förhållanden under barndomen och funnit stora skillnader i anknytningsprocessen..

Läkningsprocess

Man anar att Penttis egna erfarenheter som krigsbarn spelat in i valet av ämne.

– Nej, inte direkt. Men forskningen har inneburit en läkande process för mig själv, jag har blivit medveten om mina egna tillkortakommanden. Tidigare hade jag ett jäkla temperament, till exempel, men det har jag blivit av med.

Pentti var något över tre år gammal när han kom till Sverige, till **Ingeborg** och **Eugen Westermarck** i Kramfors.

*Pentti Andersson försvarade sin doktorsavhandling i Vasa. Avhandlingstitel: **Determinants of individual vulnerability to heroin addiction – A psycho-social study.** Studien handlar om föräldrauppfostran som riskfaktor vid heroinmissbruk hos Metadon-patienter i Stockholm. Avhandlingen lyfter fram ett socialpsykologiskt perspektiv om betydelsen av att i tidig barndom ha fått en emotionell varm bindning (ett band för livet) till sina aktuella föräldragestalter.*

Foto: Antero Valkama

Där stannade han tills mamma kom och hämtade honom till Dalarna där hon gift sig till namnet Andersson.

Fint folk i släkten

Där gick han i skola till realexamen, tog jobb i Finland ett år, jobbade i en wolframgruva i Kopparberg ett år, sprängde med dynamit, blev polis några år, gick folkhögskola 1964-65, socio-nomexamen i Umeå, läste in till en fil kand 1970, socialchef i Lindesberg i fjorton år, forskarutbildning på Socialhögskolan.

Under året i Finland tog han reda på vem som var hans far och fann att han var släkt med självaste Mannerheim: – Min far och Mannerheim var tiomänningar.

Dessutom konstaterades släktskap med Magdalena Sibylla Sachsen Gotha, en släktgren som kung Carl XVI Gustav har sitt ursprung från i nionde led.

Anknytningsstörningar

Pentti har fått arbeta för sina framgångar. Samtidigt med arbete och studier har han bildat familj, har fru och tre nu vuxna barn.

Bowlbys anknytningsteori – som Penttis avhandling vilar på – är i grunden en teori om medmänskliga relationer, och även hos gruppen finska krigsbarn kan man ana störningar i anknytningsprocessen, eftersom liknande mekanismer kan tänkas vara aktuella.

Men det är den individuella sårbarheten som är avgörande för ens senare utveckling.

Forskning saknas

Hur är det med drogeroendet bland finska krigsbarn? Förutsättningar har ju funnits. Men det är ett helt outforskat ämne.

Varför blev det Åbo Akademi och inte Stockholms universitet som hemvist för disputationen?

Svar: Pentti Anderssons tidigare handledare professor **Carlo Perris** dog år 2000, och efterträdaren var inte särskilt kunnig eller intresserad av Penttis ämne. Åbo Akademi var mycket intresserad och med tanke på Penttis anknytning till Finland var valet givet.

Kai Rosnell

Se även nästa sida!

Marskalken och vapenleken

I MN 2/05 citerades delar av Mannerheims tal, vari ingick begreppet "vapenleken". I MN 3/05 uttalade sig två experter om vapenlek. Bakgrund till polemiken var citatet från talet samt redaktörens slutfråga om ev. omvärdering av Mannerheim.

Inläggen från "ordexperterna" var snarast ordmärkning. Notisens huvudfråga förbigicks, alltså "omvärdering av Marskalken?".

Hur kan det komma sig att M i Finland tillskrivits så utomordentliga vapenleksegenskaper att han upphöjts till nationalhjärte?

I ett krigsskede var Marskalkens mål att skicka finska armén så långt in i Ryssland som det överhuvudtaget var möjligt.

Resultatet? Tusentals finska soldaters död på grund av en befängd krigslek. (En uppmarsch av ryska armén för att slå tillbaka angreppet var given.) Förlust av mer än halva Karelen. Ett krigsskadestånd ur ekonomisk synpunkt av dittills ej skådat slag!

"Hjältens" lek med människoliv? Begynnande senilitet? Storhetsvansinne i tron att ryska armén skulle besegras? I nämnt krigsskede uppvisade M onekligen likheter med Karl XII:s och andra krigsherrars beteenden. Om-

värdering – varför inte?

Sittande president och parlament hade självfallet andel i ansvaret. De utnämnde M till legitimerad vapenlekare och godkände M:s propåer om hur kriget skulle bedrivas.

Vilka alternativ fanns? Ett mera realistiskt alternativ torde ha varit att i första hand försvara Finlands gränser. I stället blev den finska armén kraftigt decimerad i både manskap och krigsmateriel vid inmarschen i Ryssland och inte minst under det tvingande tillbakadragandet.

Därefter blev det mycket svårt med en decimerad och desillusionerad armé, att med full kraft vidmakthålla och befästa gränzonerna. Var fanns M:s vapenleks-strategi då ryssarna gick över finska gränsen? Hade M tappat legitimationen? Glorifierad Nationalhjärte???

Är medveten om att inlägget kommer att sticka i ögonen eftersom M-hjälteglorian naggas i kanten. Jag gör det för att M:s vapenlek i vissa krigsskeden orsakade många finska soldaters onödiga, för tidiga död. Många blev invalider för livet. Många ej fysiskt drabbade fick livslånga psykiska men. Skador av sådan art och omfattning att dåtidens läkekonst/läkare inte hade

möjlighet att återställa dem.

Andra svåra följder: För civilbefolkningen, till exempel evakueringen från Karelen, vilken ofta fick ske med få timmars varsel.

Rolf Hessel

Svar:

Man kan kritisera den finska ockupationen av Östkarelen så här i efterhand. Men just när den genomfördes föreföll vapenbrodern Tyskland oslagbar. Östkarelen kunde vara bra att ha som en pant vid kommande fredsuppgörelse.

Det fanns också planer på att de finska och tyska trupperna skulle mötas vid floden Svir, sedan tyskarna bevingat Leningrad. Men som bekant klarade de tyska trupperna inte av att erövra Leningrad.

Det finns ingenting som tyder på att Finland skulle ha klarat sig undan med mindre offer om man inte gått in i Östkarelen. Då hade ju ryska trupper stått och pressat fåtaliga finska enheter från hösten 1941 till försommaren 1944 norr om Ladoga.

När ryssarna dessutom startade det stora anfallet den 9 juni 1944 på Näset, då hade den finska armén riskerat att bli infångad i en stor "motti" om man också haft en stor rysk truppkoncentration norr om Ladoga.

Ett av Mannerheims största misstag var naturligtvis att han dröjde för länge med att dra tillbaka trupperna från Östkarelen.

Vem hade kunnat föra Finland ut ur kriget med självständigheten i behåll om inte Mannerheim? Han var den ende som ryssarna godkände som motpart.

Pentti Käppi

Östkarelen var inte enbart en för framtida ändamål inmutad pant. Det var en i vida kretsar närd dröm att utöka den finska landarealen. Det var dåtidens ideologier och stämningar som var förhärskande för vilka beslut man tog, och det må man tillåta sig att kunna redovisa.

Hur Finland skulle klarat sig om man stannat innanför 1939 års gränser och där byggt upp sitt försvar, det kan man teoretisera om. Och visst såg ryssarna upp till Mannerheim, efteråt, de kunde ju ta vem som helst i hand, t ex Ribbentrop.

Tapani Rossi

Pentti har ärvt ett familjetrauma

Pentti Andersson har själv ärvt ett trauma från sin mor, ett trauma som påverkat hela släkten: det öde som drabbade morfar **Johan Henrik Vokkolainen**.

Johan Vokkolainen var arbetare och bonde, ägde och brukade sin åkermark, när han under striderna mellan de vita och röda under inbördeskriget fördes till ett fångläger i Kuopio där han dog i juli 1918.

Trots många brev till myndigheter, och även till presidenten, har släkten aldrig fått veta varför han fängslades, vilka som dödade honom, varför hans kropp inte fick lämnas ut

till de anhöriga, ja inte ens var han är begravd.

– Det verkar som om myndigheterna tänker tåga ihjäl de brott som begicks i den finska statens ungdom, kommenterar Pentti Andersson.

Släkten har inte heller kunnat tala om det som hände eftersom man ingenting vet. Nu vill man ha klarhet inte bara i fallet, utan även varför myndigheterna tiger.

Kan en ny inlägg från **fil dr** Pentti Andersson få bättre effekt än de tidigare försöken?

Kai Rosnell

Syskonen Aira Rustas och Christer Faberstedt flyttade tillbaka till Edsbyn på gamla dar – utan att veta om varandra! Foto: Kai Rosnell

Krigsbarnsrekord...

forts från sista sidan

Han var son i huset och bjöd hem honom.

– Åh, vi visste att du skulle komma, välkomnade frun i huset.

– Och där hade dom hittat mina gamla leksaker, och de gamla breven som min mor skickade till mig. Nackhåren reste sig på mig. Vilket otroligt sammanträffande – igen!

Under åren i ”förskingringen” förnekade Christer sin finskhet, liksom

många andra finska krigsbarn gjorde, eller tvingades göra.

Nu forskar han om Ovanåkers roll i historien om de finska krigsbarnen, och om eldsjälarna bakom det anmärkningsvärda engagemanget.

– Jag har intervjuat många krigsbarn här, och inte en enda har känt sig mobbad. Assimileringen har lyckats bra i Ovanåker, säger Christer.

Kai Rosnell

Var Laila först till Danmark?

Den första kontingenten med finska krigsbarn till Norge anlände till Oslo kl 07.55 måndag 4 mars 1940 med tåg närmast från Örebro. Ledsgare på tåget var advokat **Rolf Löchen**.

Tåget hade avrest från Helsingfors 29 februari. En hel del barn i samma transport hade stannat i Vindeln.

Byråchef **E. G. Rognlien** var chef för Fellesutvalget för finska flyktinger, Grubbegate 9, Oslo, som organiserade mottagandet i Norge.

Från Örebro fortsatte ett annat tåg söderut till Helsingborg och vidare till Köpenhamn via Helsingör. Det var troligen den första större kontingenten finska krigsbarn till Danmark. Barnen anlände till Köpenhamn 5 mars.

Det första krigsbarnet till Danmark

kan ha varit **Laila Kontuvaara**, 8 år, dotter till **Lempi** och **Aarne Kontuvaara**, kommandantkansliets byggnadsavdelning, Viborg. Hon kom till trafikassistent **B. Andreassen**, Rikevej 1, Bramminge, Danmark, omkring den 20 februari 1940.

Trettio flickor med två lärarinnor befann sig en tid i Jagerspris som Frederiksbergs kommunalaerforeringens gäster.

I Danmark vistades under vinterkriget 168 finska barn och mödrar, 27 vuxna, resten barn, 18 av barnen var under två år, fyra var under sex månader gamla, resten ”i alla åldrar”.

Vi återkommer till ämnet.

Kai Rosnell

Konferens i Reading

Den största krigsbarnskonferensen hittills äger rum på Universitetet i Reading onsdag-fredag 6-8 september 2006.

Med start kl 10 på onsdagen blir det fjorton föreläsningar med avslutning fredag kl 15.45.

Pris för hela programmet med logi (två nätter) och alla måltider är £195 (cirka 2 700 kr). Resan tillkommer.

Bland de många ämnen som behandlas finns ”Barnen i det belägrade Leningrad”. Det är första gången som ryska barns erfarenheter kommer fram i dessa sammanhang.

Ämnen som behandlas är vidare tyska soldaters barn i Norge, ”samarbetares” barn i Holland, tyska krigsbarn ur olika aspekter, samt finska krigsbarn.

Intresserad? Närmare info från Kai Rosnell.

Den planerade konferensen i Bad Boll, Tyskland, blev inställd.

K.R.

Göta Rosén

En av de främsta förkämparna för barn i Sverige har gått bort. Göta Rosén dog 10 mars 2006.

Under kriget arbetade hon som barnavårdsinspektör i Örebro och deltog då i flera resor till och från Haparanda för att eskortera finska krigsbarn.

Under sin tid som tf generaldirektör för Socialstyrelsen beskylldes hon från finskt håll för ”barnaröv”, att hon bidrog till att de finska krigsbarnen blev kvar i Sverige.

I själva verket tog hon hela tiden parti för barnen, tänkte på barnens bästa, och uppmanade myndigheterna i Finland att skynda på med hemtransporterna – om barnen över huvud taget skulle resa tillbaka. Hon insåg tidigt faran i den alltför långa borto- varon från hemmet.

Göta Rosén var hedersgäst när Riksförbundet invigde minnesplattan i Stockholm 19 september 1999. Då var hon 95 år. Vid sin död var hon över 101 år gammal.

K.R.

På gång i lokalföreningarna

Göteborg

Onsd 7 juni skärgårdstur till Styrso, samling Saltholmen kl 11.

Tisd 29 aug kl 15, Brf Albert, Ö Skansg. 8: Höstplanering

Stockholm

Stockholmsföreningen kommer f.f.g.att ha **sommarträffar**.

Träffpunkt Restaurang Blå Porten på Djurgården kl 11.30 onsdagarna 7och 21 juni, 5 och 26 juli, samt 2augusti.

Buss 47 t.ex. fr Ährléns stannar strax innan Liljevalchs.

Programmet bestämmer vi själva när vi träffas.

Ev ändring.finns på Sthlms-fören-

ingens hemsida. Ring gärna Gui/Doris 08-733 31 87, mobil 070-406 59 91.

Obs! Även besökande krigsbarn i Stockholm är välkomna.

Utflykt till Landsort söndag den 2 juli. Båt från Ankarudden kl.10.40 och tillbaka åker vi kl. 14.00. Till Ankarudden kommer man först med pendeltåg till Nynäshamn och därifrån med buss nr 852 till Ankarudden.

Vill du åka med, kontakta Marja Kinns, tel. 08-626 78 47.

Ostkusten

Gotland

Höstmöten. 11 september, 16 oktober och 13 november, i cafe Björkstugan klockan 18.00.

RFK-info

9-11 juni 2006: **Krigsbarnsdagar** i Vasa. Se förra numret av MN.

6-8 sept: Krigsbarnskonferens i Reading. Se sid 18.

Riksmötet 2007

Riksmötet 2007 arrangeras av Skåneföreningen, preliminärt 19-20 maj när våren är som vackrast i trakterna av Höör.

Notera redan nu i almanackan!

Hemsidor

Riksförbundets hemsida har adressen www.krigsbarn.se – där finns även länkar till andra webbplatser.

RFK-styrelsen 2006

Efter årsmötet i Kungälv och det konstituerande styrelsemötet därefter ser RFK-styrelsen nu ut som följer.

Tidigare under året har Skåneföreningens Karina Bolinder avgått och ersatts av Jean Cronstedt. Stockholmsföreningens Margareta Wersäll har ersatts av Doris Emanuelsson. Från Ostkusten återkom Leila Ulvemo och ersättaren Pirkko Engström avgick.

Till ny sekreterare efter Riitta Grundel-Koskinen utsågs Kai Rosnell som redan var adjungerad i sin egenskap av chefredaktör för MedlemsNytt.

Ordförande:

Matts Imhagen, Lundmansgatan 11 B, 761 45 Norrtälje. Tel 0176-12029, 0708-176120.

E-post: matts_imhagen@hotmail.com

Ordinarie ledamöter:

Pirkko Ahlin, vice ordf., John Ericssonsg. 55, 852 19 Karlstad. Tel 054-158638, 070-2096985. E-post: pirkko.ahlin@telia.com

Jean Cronstedt, Bryggaregatan 11 C, 231 66 Trelleborg. Tel 0410-40530, 0706-363805.

Doris Emanuelsson, resesekr., Mjölnerbacken 15, 4 tr, 174 48 Sundbyberg. Tel 08-7333187, 070-4065991. E-post: gui.sture@bredband.net

Riitta Grundel Koskinen, Bågskytteg. 3 F, 431 45 Mölndal. Tel 031-278750, 0702-650994.

E-post: riitta.koskinen@telia.com

Maija-Liisa Hedgren, Nygatan 37, 831 94 Örnsköldsvik. Tel 0660-372131.

E-post: majialiisa@spray.se

Jouko Rajaniemi, Yxbrobäcksv. 12, 813 91 Hofors. Tel 0290-249170, 070-2095653.

E-post: jouko.rajaniemi@telia.com

Leila Ulvemo, Lilla Köpmangatan 4, 572 30 Oskarshamn. Tel 0491-77403, 0705-298633.

E-post: leila@ulvemo.com

Ersättare:

Sven-Olof Larsson, Krongatan 15 C, 632 28 Eskilstuna. Tel 016-148902. E-post: s-olarsson@telia.com

Edvard Löfström, Rågkornsg. 162, 431 40 Mölndal. Tel 031-874932. E-post: lofstrom.mdl@telia.com

Hilkka Mälarstedt, Upplandsg. 64, 113 28 Stockholm. Tel 08-305509.

Ritva Nordin, Rosendalsg. 5, 818 72 Forsbacka. Tel 026-614109.

Senja Rolandsson, Bergsliden 56, 521 32 Falköping. Tel 0515-15183.

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör. Tel 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Eila Wictorzon, vice sekr, Repslagareg. 21, 572 30 Oskarshamn. Tel 0491-13738, 0706-970601. E-post: eila@wictorzon.com

Adjungerade:

Rauli Ahonen, kassör, Albert Engströmsg. 164, 603 78 Norrköping. Tel 011-171777.

E-post: ahonen@wnet.se

Kai Rosnell, sekr, chefred MedlemsNytt, Köllängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel 018-380009, 070-7575480.

E-post: kai.rosnell@comhem.se

Revisorer:

Erik Netz, Hammarbacksvägen. 28 A, 724 67 Västerås. Tel 021-126811.

Evans Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678, 070-5325845.

E-post: evans.olsson@telia.com

Samuli Halonen-Norlin, ersättare, Drottningg. 27 A, 724 73 Västerås. Tel 021-181546.

Avs: **RFK**
c/o Kai Rosnell
Kölångsvägen 10
741 42 Knivsta

B-POST

Krigsbarnsrekord i Ovanåker

– En stark upplevelse, faktiskt.

Så uttryckte sig Gävleborgs landshövding **Christer Eirefelt** när han sett utställningen på Edsbyns museum, Krigsbarnsspår i Ovanåkers kommun, strax innan den plockades ner 21 maj. Hustrun **Gudrun** instämde.

Utställningen var imponerande. Ett smart upplägg: berättelsen om två små barn, **Aira** och **Armo Airaksinen** och deras öden insatta i de världshistoriska händelserna med Ribbentrop-pakten, vinterkriget utbrott och allt.

Syskonen var där, för Armo hade själv gjort utställningen under sitt svenska namn **Christer Faberstedt**. Fast i Edsbyn heter han fortfarande Armo, åtminstone för dem som minns honom från krigsbarnsåren.

Syskonen skildes

Han har hittat mängder av dokument och foton från den tiden (allt fick inte plats i salen), dessutom sina gamla leksaker och brev. Så besökarna har fått en fyllig bild av hur folket i Ovanåkers kommun (Edsbyn, Alfta) tog emot barnen från Finland.

– I förhållande till folkmängden har nog Ovanåker svenskt rekord. 284 finska barn och en folkmängd på 6 460 gör fantastiska 4,4 procent, berättar Christer.

Syskonens öde går igenom hela utställningen. Den är värd att berättas.

Båda hamnade i Edsbyn vintern 1944. Aira hade varit hos **Tjärbrännar-Arvid** en vända tidigare, den här gången fick Armo följa med, bara tre och ett halvt år gammal. Han kom till konstnären **Emil Clahr**.

Syskonen träffades inte så ofta, de skulle växa in i "sina" familjer. Armo fick en äldre syster, **Lillemor**, och glömde bort att han hade en "riktig" syster.

Landshövdingeparet Christer och Gudrun Eirefelt beundrade utställningen i Edsbyn.

Foto: Kai Rosnell

Bröllopsgäst

Han kallades tillbaka till Finland, men hamnade av någon anledning på Finska barnhemmet i Saltsjöbaden en tid. Väl i Finland lärde han sig både finska och finlandssvenska innan han återvände till svensk realskola i Edsbyn.

När han blev bjuden på Airas bröllop 1961 (han var då 21 år) tänkte han inte på att det var sin egen systems bröllop han bevistade, han var bara där som "gäst".

Båda flyttade till Stockholm.

– Jag letade efter honom när vår far dog, det var något boupptecknings-ärendet, men jag hittade honom inte, han bodde ju utomlands en tid, berättar systemen **Aira Rustas**. Sen trodde jag att han inte ville ha kontakt, till slut trodde jag han var död.

Träffade systemen igen

Aira flyttade tillbaka till sin barnoms Edsbyn för några år sedan.

Det gjorde Armo (Christer) också, för två år sedan. Och där träffade han sin syster igen!

– Det blev en glad överraskning! Att träffa henne – efter 43 år. Och här!

Armo hade bytt både för- och efternamn i samband med sitt giftermål – "för att underlätta för barnen".

– Jag hade ett litet åkeri då. Jag märkte en markant skillnad på affärerna, Faberstedts Åkeri var mer lönsamt än Airaksinens.

Breven fanns kvar

Senare arbetade Christer som översättare i Paris och Genève, när han återkom till Sverige verkade han som lärare. Hans pedagogiska förmåga kom väl till pass när han guidade landshövdingeparet genom utställningen – lagom doser.

En tid efter återkomsten till Edsbyn passerade han sitt gamla fosterhem men vågade inte störa de nya ägarna. Han gick in på ett kafé och berättade för den unge mannen bakom disken om "besöket som inte blev av".